

היום נלמד בעזרת ה':

קידושין דף יד

למדנו במשנתנו - היבמה קונה את עצמה בחליצה:

שאלה: מנלן? שחלוצה מותרת להינשא, אולי התורה הטילה עליה מצוות חליצה אבל היא לא ניתרת להינשא ע"י כך.

תשובה: שנאמר 'וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חֻלוֹץ הַנָּעַל', דהיינו בישראל היא ראויה להביא לבית לאחר שחלוצה (= שלאחר שהיכם חלץ לה היא מותרת להינשא לכל אחד מישראל).

קושיא: האי ישראל וכו': והרי מהמילה "ישראל" אנו דורשים שרק בבית דין של ישראל היא יכולה לחלוץ ולא בבית דין של גרים, וא"כ אי אפשר ללמוד את הדרשה הנ"ל.

תירוץ: תרי בישראל וכו': בפרשת יבמה נאמר פעמיים "ישראל", פעם אחת בפסוק הנ"ל ופעם נוספת בפסוק 'וְאָמְרָה מֵאֵן יִבְמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יִבְמִי', וא"כ אפשר ללמוד את שני הדרשות.

קושיא: ואכתי וכו': והרי את ה"ישראל" השני אנו צריכים כדי ללמוד את מה שהביאה הברייתא - שרבי טרפון אמר שעל כל מי שנמצא שם לומר 'חלוץ הנעל חלוץ הנעל'. (= הגמ' הבינה כעת שר' טרפון למד מהמילה "ישראל" שעל כל מי שנמצא במעמד החליצה לומר 'חלוץ הנעל' ולא רק על הדיינים לומר, וא"כ אי אפשר ללמוד שהיא מותרת להינשא לאחר החליצה).

תירוץ: ההוא וכו': ר' טרפון למד זאת מהמילים 'וְנִקְרָא שְׁמוֹ', ולא מ"ישראל".

למדנו במשנתנו - היבמה קונה את עצמה... ובמיתת היבם:

שאלה: מנלן? מנין שיבמה קונה את עצמה (= ומותרת להינשא) במיתת היבם?

תשובה: ק"ו: ומה אשת איש החמורה שזינתה שמיתתה בחנק בכל זאת מיתת הבעל מתירתה להינשא למישהו אחר, יבמה שיש לה רק איסור לאו (= שנאמר "לא תהיה אִשְׁתְּ הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר") בוודאי שמיתת היבם מתירתה להינשא למישהו אחר. ומכאן אנו לומדים שהיא קונה את עצמה עצמה (= ומותרת להינשא) במיתת היבם.

דחיית הקל וחומר: מה לאשת איש: באשת איש יש קולא שכן היא יוצאת מבעלה בגט, אבל יבמה אינה יוצאת מהיבם בגט ולכן אי אפשר ללמוד יבמה בק"ו מאשת איש.

תשובה: הא נמי יוצאה בחליצה: זו אינה דחייה, לפי שיבמה יוצאת מהיבם ע"י חליצה, והחליצה היא במקום גט, ונמצא שאפשר ללמוד יבמה בק"ו מאשת איש.

דחייה אחרת: אלא מה לאשת איש שמי שאסר אותה הוא מתיר אותה, כלומר שכיון בעלה הוא אוסר אותה על כל העולם לכן הוא מתירה במיתתו, אבל יבמה נאסרה על כל העולם מחמת נישואי בעלה ואיך יתכן שמיתת היבם מתירתה להינשא לכל העולם?

רב אשי משיב לדחייה: הא נמי: גם יבמה מי שאסר אותה הוא מתיר אותה, שהרי אם לא היה לה יבם היא היתה ניתרת לכל העולם במיתת בעלה, נמצא שמי שאסר אותה הוא היבם, ולכן כשהוא מת הוא מתיר אותה, וא"כ אפשר ללמוד יבמה בק"ו מאשת איש.

*

שאלה: ותהא אשת איש: אולי נלמד בק"ו שאשת איש תצא מרשות בעלה ע"י חליצה: ומה יבמה שאינה יוצאת מרשות היבם ע"י גט בכל זאת יוצאת ע"י חליצה, אשת איש שיוצאת מבעלה ע"י גט בוודאי שתצא מבעלה ע"י חליצה.

תשובה: אמר קרא: נאמר "וְכָתֹב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשָׁלְחָה מִבֵּיתוֹ", ומכאן לומדים שאשת איש יוצאת מבעלה רק ע"י גט ולא ע"י דבר אחר.

שאלה: ותהא יבמה: אולי נלמד בק"ו שיבמה תצא מרשות היבם ע"י גט: ומה אשת איש שאינה יוצאת מרשות בעלה ע"י חליצה בכל זאת יוצאת ע"י גט, יבמה שיוצאת מרשות היבם ע"י חליצה בוודאי שתצא ע"י גט.

תשובה: **אמר קרא ככה:** נאמר בפרשת חליצת יבמה "**כָּכָה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אֶחָיו**", והמילה "ככה" באה לומר שזה מעכב, כלומר שרק בחליצה היא יוצאת ולא ע"י גט, ולכן לא דורשים את הק"ו.

קושיא: **וכל היכא וכו':** וכי בכל מקום שיש 'עיוכב' (= מילה בפסוק שבאה לעכב) לא דורשים קל וחומר? והרי לגבי הגורלות שהכהן הגדול היה מטיל על השעירים ביום הכיפורים נאמר "חוקה" (= "וְהִיטָה זֹאת לָכֶם לְחֻקֹּת עוֹלָם") ובכל מקום שכתוב "חוקה" זה בא לעכב, ולמדנו כברייתא - נאמר לגבי הגורל של השעירים "וְהִקְרִיב אֹהֶרֶן אֶת הַשְּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל לַיהוָה **וְעָשָׂהוּ חֲטָאָה**", ומכאן אנו לומדים שרק הגורל קובע את השעיר לקרבן חטאת, אבל אם הכהן לא עשה גורל אלא קרא לו שם 'חטאת' אין השעיר הזה נקבע לחטאת, אלא עליו להגריל את הגורל ואם השעיר הזה יצא בגורל לעזאזל הוא ילך לעזאזל למרות שהכהן קרא עליו שם חטאת.

הברייתא ממשיכה:

שיכול: כלומר לולא הפסוק הנ"ל היינו יכולים לעשות ק"ו: ומה במקום שהגורל לא קובע מה לחטאת, כגון לגבי קינים (= קן של שני עופות שאחד לעולה ואחד לחטאת) שאם הוא הטיל עליהם גורל איזה לעולה ואיזה לחטאת אין העופות נקבעים בכך והוא יכול לשנות, אלא הם נקבעים רק בשעה שהוא קונה אותם שהוא קורא להם שם ואומר זה לחטאת וזה לעולה ואם שינה הם פסולים, ביום הכיפורים שהשעירים כן נקבעים ע"י גורל בוודאי שאפשר לקבוע ע"י שיקרא על השעיר שם חטאת. לכך נאמר "**וְעָשָׂהוּ חֲטָאָה**" ללמדנו שרק הגורל קובע על השעיר שם חטאת ולא קריאת השם. ע"כ הברייתא.

הגמ' מסיימת את הקושיא:

וטעמא: מכל הנ"ל עולה שרק בגלל שנאמר "**וְעָשָׂהוּ חֲטָאָה**" לכן אי אפשר לקבוע על השעיר שם חטאת ע"י קריאת שם, אבל לולא הפסוק הזה היינו דורשים את הק"ו הנ"ל והיינו לומדים ממנו שאפשר לקבוע על השעיר שם חטאת ע"י קריאת שם למרות שנאמר "חוקה" לעכב, וזה לא כפי שאמרנו שכשיש 'עיוכב' לא דורשים קל וחומר.

מחמת הקושיא הגמ' מביאה מקור אחר לדין שיבמה יוצאת רק ע"י חליצה ולא ע"י גט.

אמר קרא: נאמר "וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֶת", ומכאן דורשים שרק "לה" = אשת איש ניתרת לכל העולם בגט ולא יבמה.

שאלה: ואימא לה לשמה: אולי לומדים מזה שצריך לכתוב את הגט לשמה, וא"כ אי אפשר ללמוד מזה את הדרשה הנ"ל.

תשובה: תרי לה כתיבי: פעמיים נאמר "לה" לגבי גט, פעם אחת בפסוק הנ"ל ופעם נוספת "וַיִּשְׁנֶאָה הָאִישׁ הָאֶחָד וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֶת", וא"כ אפשר ללמוד את שתי הדרשות.

קושיא: ואכתי: עדיין צריך את שני הפסוקים של "לה", אחד ללמדנו שצריך לכתוב את הגט לשמה, ואחד ללמדנו שאם יש לו שתי נשים עם אותו שם אינו יכול לכתוב בגט 'פלוני מגרש את פלונית ופלונית', אלא עליו לתת גט לכל אחת ואחת, וא"כ אי אפשר ללמוד מ"לה" שאשת איש ניתרת לכל העולם בגט ולא יבמה.

מחמת הקושיא הגמ' מביאה מקור אחר לדין שיבמה יוצאת רק ע"י חליצה ולא ע"י גט.

אלא אמר קרא: נאמר "וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חֲלוּץ הַנָּעַל", ומכאן דורשים שהיבמה ניתרת רק ע"י חליצת נעל ולא ע"י גט.

קושיא: והאי נעל וכו': והרי המילה "נעל" נצרכת לדרשה אחרת, וכפי שלמדנו בברייתא - נאמר "וְחִלְצָה נָעֳלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ", לכאורה משמע שעל היבמה לחלוץ דווקא את הנעל ששייכת ליבם, מנין שאם הוא לבש נעל שאינה שלו שהיא יכולה לחלוץ לו? לכך נאמר "וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חֲלוּץ הַנָּעַל", שלכאורה המילה "נעל" מיותרת שהרי היה אפשר לכתוב "בית החלוץ", אלא זה נכתב ללמדנו שהיא יכולה לחלוץ לו אפילו אם הנעל לא שייכת לו, וא"כ מדוע נאמר "נעלו" (= שמשמע דווקא נעל שלו)? אלא ללמדנו שעליה לחלוץ לו רק אם הוא נועל נעל במידה המתאימה לו ולא נעל גדולה שאינו יכול ללכת בה, וכן לא נעל קטנה שלא מכסה את רוב רגלו, וכן לא נעל שאין לה סוליה. נמצא א"כ שאי אפשר ללמוד מכך שהיבמה ניתרת רק ע"י חליצת נעל ולא ע"י גט.

תירוץ: א"כ **נכתוב קרא נעל**: אם הפסוק נכתב רק כדי לדרוש שאפשר לחלוץ גם אם הנעל לא שלו, א"כ על הפסוק היה לכתוב "נעל", אלא הפסוק כתב "הנעל" כדי ללמדנו את שתי הדרשות.

משנה: וקונה עצמו בשנים: עבד עברי נקנה רק לשש שנים, ובסופן הוא 'קונה את עצמו' ומשתחרר.

וביובל: אם הגיע היובל באמצע השש שנים הוא יוצא לחופשי.

ובגרעון כסף: הוא מחשב עם האדון בכמה כסף הוא קנה אותו, וכמה שנים נשאר לו לעבוד אצלו, והוא גורע (= מקזז) את השנים שהוא כבר עבד מסכום הפדיון. כגון נקנה ב6,000 ועבד 4 שנים (מתוך השש), עליו לשלם לאדון רק 2,000.

יתירה עליו אמה העבריה: שחוץ משלושת הדברים הנ"ל היא גם משתחרר על ידי סימני נערות (כלומר כשהגיעה לגיל הנערות -12 שנים ויום אחד- והביאה שתי שערות).

הנרצע: עבד עברי שלאחר שש שנים לא רוצה להשתחרר, האדון רוצה את אזנו במרצע ובכך הוא קונה אותו לעבד עד היובל.

ובמיתת האדון: אם מת האדון קודם היובל, הוא משתחרר ואינו עובד את היורשים של האדון. (שלא כעבד עברי שאם מת האדון בתוך שש שנים הוא עובד את יורשיו עד סוף השש).

גמרא: אמר קרא מ'כסף מקנתו': [לפסוקים בהרחבה עיין להלן]. "וכי תשיג יד גר ותושב עמך ומך אחיך עמו ונמכר לגר תושב עמך... אחרי נמכר גאלה תהיה לו... וחשב עם קנהו משנת המקרו לו עד שנת היכל... אם עוד רבות בשנים לפיהן ישיב גאלתו מ'כסף מקנתו". פסוק זה נאמר בעבד עברי הנמכר לגוי ומכאן לומדים שעבד עברי נקנה בכסף.

אשכחן עבד עברי הנמכר לעכו"ם: מצאנו אמנם שעבד עברי הנמכר לגוי נקנה בכסף. אך מנין לנו ללמוד משם לעבד עברי הנמכר לישראל? הרי בגוי יש סיבה לומר שדוקא הוא נקנה בכסף - משום שאין לגוי בכלל 'קנין משיכה' במטלטלין, אבל ישראל שנאמר בו 'קנין משיכה' לא יקנה בכסף.

אמר קרא והפדה: נאמר באמה העבריה "אם רעה בעיני אדניה אשר לו יעדה **והפדה**" ולומדים מכאן שהאדון מסייע לה לפדות את עצמה. דהיינו שהיא מחשבת

עם האדון בכמה הוא קנה אותה, וכמה נשאר לה לעבוד, והיא גורעת את השנים שהיא עבדה מסכום הפדיון (כנ"ל במשנה). והרי אם היא גורעת מהסכום של הפדיון בהכרח שהיא נקנית בכסף!

אשכחן אמה העבריה: מצאנו אמה עבריה שנקנית בכסף, אבל אין ללמוד ממנה לעבד עברי משום שהיא מתקדשת בכסף ולכן יש סברא לומר שהיא גם נקנית בכסף.

תירוץ: אמר קרא כי ימכר לך וכו'. הפסוק מקיש עבד עברי לאמה העבריה. **[לפסוקים בהרחבה עיין להלן].**

אשכחן מכרוהו בית דין: הפסוק הנ"ל "כי ימכר לך" מדבר על בית דין שמכרו יהודי שגנב ואין לו מה לשלם לעבד עבדי (ולשון הפסוק 'כי ימכר לך אחיך' מוכיח שהוא לא מכר את עצמו אלא מישוהו אחר מכר אותו וזהו בית דין). ממילא יש לומר שדוקא בית דין שמוכרים אותו בעל כרחו יכולים למכור אותו בכסף (כי העובדה שהם מוכרים אותו בעל כרחו זה 'קולא' שיש בו, ואם כן יש בו קולא נוספת שהוא נמכר בכסף בלא חזקה). אבל מניין ליהודי שמוכר את עצמו לעבד עברי שימכר בכסף?

יליף שכיר שכיר: **[לפסוקים בהרחבה עיין להלן].** נאמר במוכר עצמו לעבד "וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך לא תעבד בו עבדת עבד: כשכיר כתושב יהיה עמך עד שנת היכל יעבד עמך", ונאמר במכרוהו בית דין "כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה... כי משנה שכר שכיר עבדך שש שנים". מוכר עצמו נלמד 'בגזירה שוה' ממכרוהו בית דין שהוא נמכר בכסף.

הניחא למאן דיליף שכיר שכיר: כל זה ניחא למי שלומד את הגזירה שוה הנ"ל, אבל יש מאן דאמר שלא סובר את הגזירה שווה הזו, ומניין הוא ילמד שמוכר עצמו נקנה בכסף?

אמר קרא וכי תשיג: **[לפסוקים בהרחבה עיין להלן].** נאמר במוכר עצמו לישראל (בפרשת בהר): "וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך וגו'" ונסמכה לה פרשת מוכר עצמו לגוי: "וכי תשיג יד גר ותושב עמך ומוך אחיך עמו ונמכר לגר תושב עמך... מכסף מקנתו". ללמד שכשם שמוכר עצמו לגוי (שנכתב מתחת למוכר עצמו לישראל) נקנה בכסף (כנאמר 'מכסף מקנתו') - כך מוכר עצמו לישראל (שנכתב מעליו) נקנה בכסף.

ומאן תנא דלא יליף שכיר שכיר? מיהו התנא הזה?

האי תנא הוא דתניא וכו': לדעת תנא קמא דוקא בעבד עברי שמכרוהו בית דין נאמר שהעבד נמכר רק לשש שנים, אך לא בעבד עברי שמוכר עצמו לישראל ולכן הוא יכול להתנות עם האדון להימכר ליותר שנים. **[לפסוקים בהרחבה עיין להלן]**. וכן דוקא במכרוהו בית דין נאמר דין 'רציעה', וכן דין 'הענקה' (כשהוא משתחרר האדון מעניק לו מתנות), וכן שהאדון יכול למסור לו שפחה כנענית כדי שיוליד ממנה עבדים (אבל המוכר עצמו אסור בשפחה כנענית).

מאי לאו בהא קמפלגי: לדעת רבי אלעזר לומדים 'מוכר עצמו' מ'מכרוהו בית דין' בגזירה שוה של 'שכיר שכיר', ואילו לדעת תנא קמא לא לומדים.

דח"ה: אמר רב טביומי: לכולי עלמא לומדים את הגזירה שוה הזו, והמחלוקת היא האם התורה מיעטה בפרשת מכרוהו בית דין שדוקא שם נוהגים הדינים של שש שנים, רציעה, הענקה, שפחה כנענית. או שהתורה לא מיעטה. כפי שיתבאר:

מאי טעמא דת"ק דאמר מוכר עצמו נמכר לשש ויתר על שש: במכרוהו בית דין (בפרשת ראה) נאמר "וְעֶבְדְּךָ שֵׁשׁ שָׁנִים" למעט: דוקא הוא עובד שש שנים ולא מוכר עצמו. **ואידך (ורבי אלעזר):** סובר שהפסוק בא למעט יורש, כלומר שאם מת האדון בתוך שש שנים העבד עברי אינו עובד את היורשים שלו. **ואידך (ות"ק):** לומד זאת מ'עבדך' נוסף שנאמר בפרשה שם "כִּי מִשְׁנֵה שָׁכָר שָׁכִיר עֶבְדְּךָ". **ואידך (ורבי אלעזר):** סובר שזה נאמר רק לרצות את האדון שלא יקשה בעיניו על הענקה שהוא מעניק לו, ואין ללמוד משם.

מאי טעמא דת"ק דאמר מוכר עצמו אינו נרצע: במכרוהו בית דין (בפרשת משפטים) נאמר "וְרָצַע אֲדֹנָיו אֶת אֲזָנוֹ בְּמֶרְצֵעַ" פסוק זה מיותר שהרי דין הרציעה נאמר גם בפרשת ראה, ומכאן לומדים שדוקא את אזנו של מכרוהו בית דין הוא רוצע ולא את אזנו של מוכר עצמו.

הפסוקים בהרחבה:

פרשת בהר

עבד עברי שמוכר עצמו לישראל: "וְכִי יִמּוֹךְ אֲחִיךָ עִמָּךְ וְנִמְכַּר לָךְ לֹא תַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדֶת עֶבֶד: כְּשָׁכִיר כְּתוּשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ עַד שְׁנַת הַיָּבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ: וַיֵּצֵא מֵעִמָּךְ הוּא

ובניו עמו ושָׁב אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֶל אֲחֻזַּת אֲבֹתָיו יָשׁוּב: כִּי עֲבָדִי הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יִמְכְּרוּ מִמִּכְרַת עֶבֶד: לֹא תִרְדֶּה בּוֹ בְּפָרֶךְ וְיִרְאֶת מְאֹלָהִי: וְעֲבָדָךְ וְאִמָּתְךָ אֲשֶׁר יְהִי לְךָ מֵאֵת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סָבִיבִיכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ עֶבֶד וְאִמָּה: וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשְׁבִים הַגֵּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאֶרְצְכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְאֻחָזָה: וְהִתְנַחֲלֶתֶם אֹתָם לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לְרִשְׁתָּהּ אַחֲזָה לְעַלְמֵם בְּהֵם תַּעֲבֹדוּ וּבְאֻחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאֻחֵיו לֹא תִרְדֶּה בּוֹ בְּפָרֶךְ: "עבד עברי שמוכר עצמו לגוי: וְכִי תִשָּׁג יָד גֵּר וְתוֹשָׁב עִמָּךְ וּמָךְ אַחִיךָ עִמּוֹ וְנִמְכַּר לְגֵר תוֹשָׁב עִמָּךְ אוֹ לְעֹקֵר מִשְׁפַּחַת גֵּר: אַחֲרֵי נִמְכַּר גָּאֵלָה תִּהְיֶה לוֹ אֶחָד מֵאֻחָיו יִגְאֻלֵּנוּ: אוֹ דָּדוֹ אוֹ בֶן דָּדוֹ יִגְאֻלֵּנוּ אוֹ מִשְׁאֵר בָּשָׂרוֹ מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ יִגְאֻלֵּנוּ אוֹ הַשִּׁיגָה יָדוֹ וְנִגְאָל: וְחָשַׁב עִם קִנְיָהּ: מִשְׁנֵת הַמָּכָרוֹ לוֹ עַד שְׁנַת הַיָּבֵל וְהָיָה כְּסֹף מִמִּכְרוֹ בְּמִסְפַּר שָׁנִים כִּימֵי שָׂכִיר יִהְיֶה עִמּוֹ: אִם עוֹד רַבּוֹת בְּשָׁנִים לִפְיָהּ יוֹשִׁיב גָּאֵלָתוֹ מִכֶּסֶף מִקְנָתוֹ:"

פרשת ראה

עבד עברי שמכרוהו בית דין: "כִּי יִמְכַר לְךָ אַחִיךָ הָעִבְרִי אוֹ הָעִבְרִיָּה וְעֲבָדָךְ שָׁשׁ שָׁנִים וּבִשְׁנָה הַשְּׁבִיעִת תִּשְׁלַחְנוּ חֲפָשִׁי מֵעִמָּךְ: וְכִי תִשְׁלַחְנוּ חֲפָשִׁי מֵעִמָּךְ לֹא תִשְׁלַחְנוּ רִיקָם: הָעֵינִי תַעֲנִיךָ לוֹ מִצֵּאָנָךְ וּמִגִּרְנָךְ וּמִיִּמְיָנְךָ אֲשֶׁר בְּרִכָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִתֵּן לוֹ: וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּפְדֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל כֵּן אֲנִי מִצְוֶה אֶת הַדֹּבֵר הַזֶּה הַיּוֹם: וְהָיָה כִּי יֹאמַר אֵלֶיךָ לֹא אֵצֵא מֵעִמָּךְ כִּי אֶהְבֶּךָ וְאַתָּה בֵּיתְךָ כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ: וְלִקְחָתָהּ אֶת הַמִּרְצָע וְנִתְתָּהּ בְּאֲזָנוֹ וּבִדְלָתָהּ וְהָיָה לְךָ עֶבֶד עוֹלָם וְאִךָ לְאִמָּתְךָ תַּעֲשֶׂה כֵּן: לֹא יִקְשֶׁה בְּעֵינֶיךָ בְּשִׁלְחָהּ אֹתוֹ חֲפָשִׁי מֵעִמָּךְ כִּי מִשְׁנֵה שָׂכִיר עֲבָדָךְ שָׁשׁ שָׁנִים וּבְרִכָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה."

ובפרשת משפטים:

"כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי (= מבית דין) שָׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבִשְׁבַעַת יֵצֵא לְחֲפָשִׁי חֲנֹם: אִם בְּגֹפוֹ יָבֵא בְּגֹפוֹ יֵצֵא אִם בְּעַל אִשָּׁה הוּא וַיִּצָּאָה אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ: אִם אֲדֹנָיו יִתֵּן לוֹ אִשָּׁה (= שפחה כנענית) וַיִּלְדָּה לוֹ בָּנִים אוֹ בָּנוֹת הָאִשָּׁה וַיִּלְדֶּיהָ תִּהְיֶה לְאִדֹּנֶיהָ וְהוּא יֵצֵא בְּגֹפוֹ: וְאִם אָמַר יֹאמַר הָעֶבֶד אֶהְבֵּתִי אֶת אֲדֹנִי אֶת אִשְׁתִּי וְאַתָּה בְּנִי לֹא אֵצֵא חֲפָשִׁי: וְהִגִּישׁוּ אֲדֹנָיו אֶל הָאֱלֹהִים וְהִגִּישׁוּ אֶל הַדֹּלֶת אוֹ אֶל הַמִּזְוָה וַרְצַע אֲדֹנָיו אֶת אָזְנוֹ בַּמִּרְצָע וְעֲבָדוֹ לְעַלְמֵם."